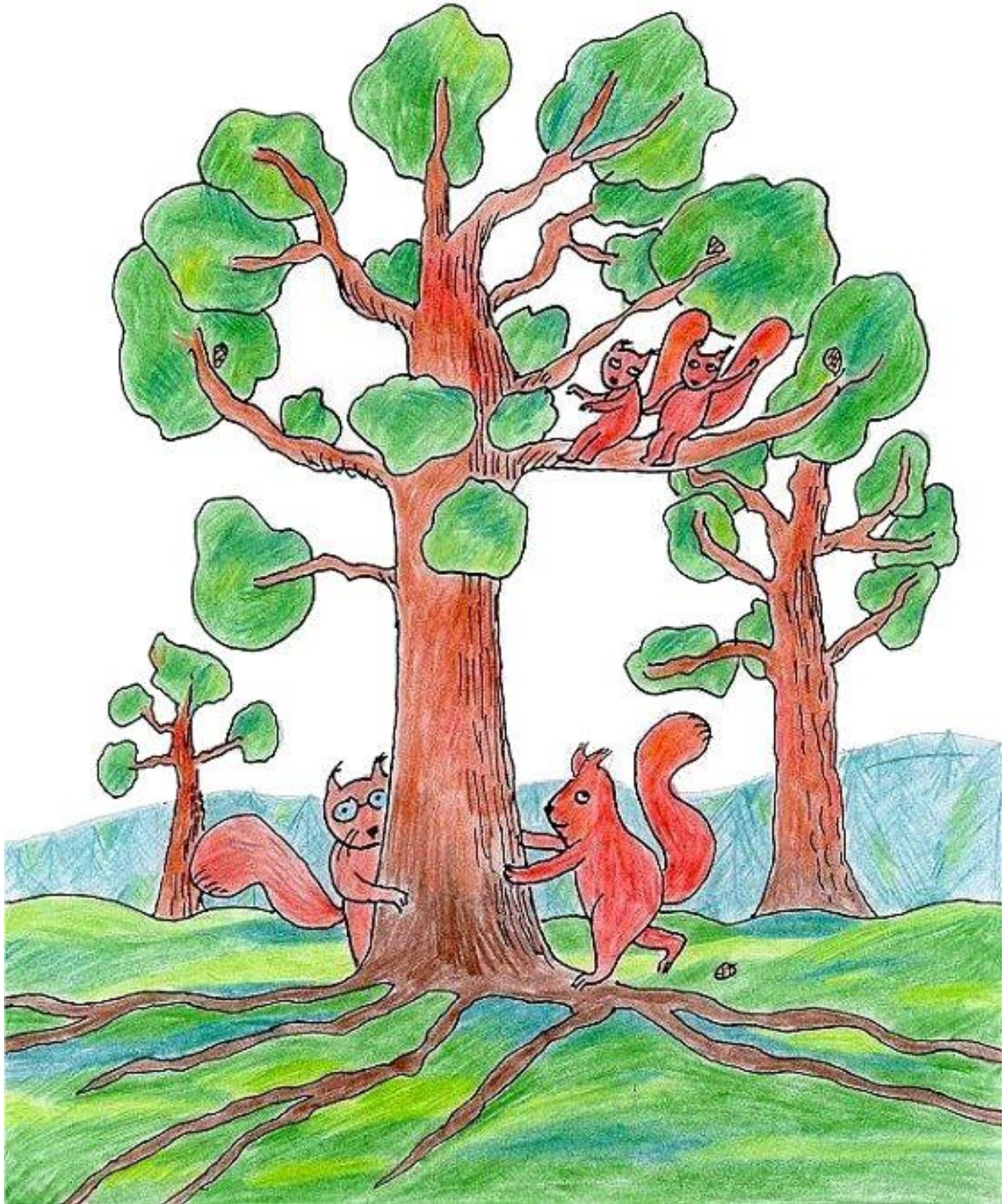

TAPAHTUIPA MÄNTYLÄSSÄ
OLLI ORAVASEN RETKIKIRJA
Teksti ja kuvat Johanna Jokipaltio

Aikuiselle

Lähdetään mäntymetsään! Oppaina toimivat Olli Oravainen, hänen ystävänsä Niku ja Naku ja varsin viisas Vaari Oravainen.

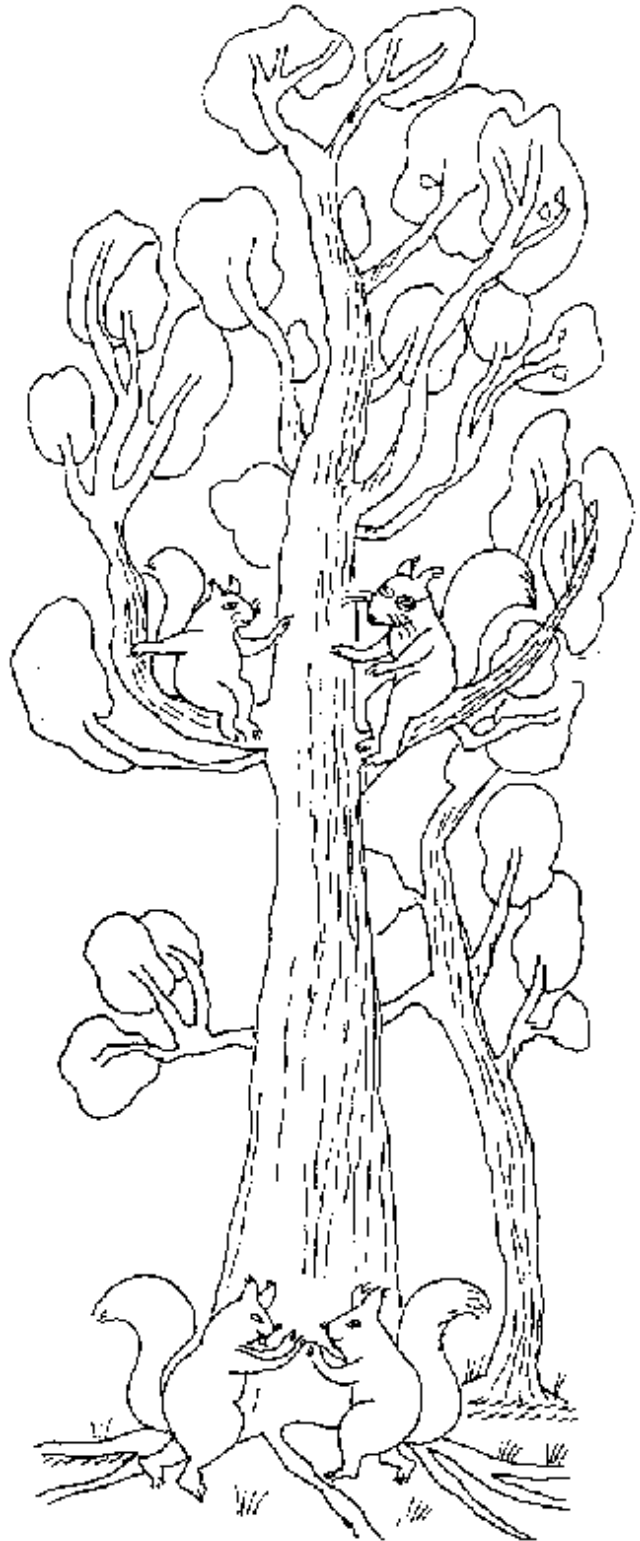
Metsä on erilainen joka vuodenaikana. Siellä on aina uutta nähtävää ja opittavaa. Retkillä keskitytään mäntyjen seuraamiseen, mutta kaikki muukin mitä metsässä tapahtuu ja kasvaa on mielenkiintoista tarkasteltavaa.

Mäntylässä kannattaa liikkua kaikki aistit avoimina. Siellä katsellaan, kuunnellaan, haistellaan, maistellaan ja tunnustellaan. Siellä lauletaan leikitään ja kerätään aineistoa keskusteluja varten ja askarteluun, mutta siellä opitaan myös keskittymään ja olemaan hiljaa, kunnioittamaan luonnon rauhaa.

"Tapahtuipa Mäntylässä" sisältää neljä satua, joiden aiheet ovat kullekin vuodenaikalle ominaisia. Satu voidaan lukea lapsille ennen retkeä tai sen jälkeen, kun askarrellaan tai katsotaan vaikka retkellä otettuja valokuvia. Sadun pohjalta voi kehittää roolileikkejä.

Antoisia retkiä toivotellen,

**Suomen Metsäyhdistys
www.smy.fi/opeta-opi**

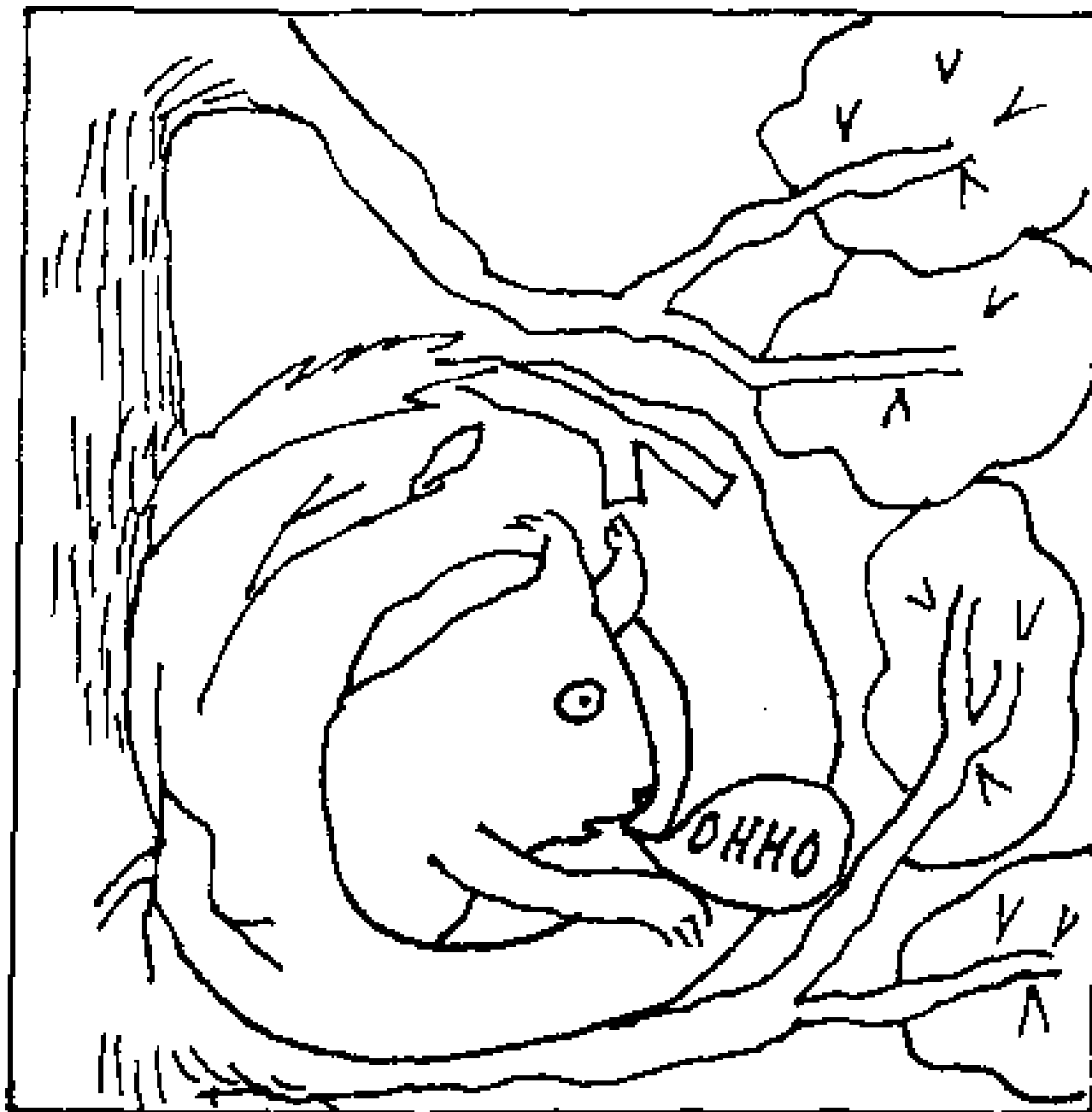
*Koko vuosi on kuin piiri,
joka pyörii, pyörii, pyörii.
Kevät, kesä, syksy, talvi
vuorotellen hyörii.*

Kevätretki - Luonto herää

KEVÄTRETKI

Retki tehdään kevättalvella lumien lähdettyä.
Teemana on siemen ja luonnon herääminen, kasvun ihme.
Metsässä katsotaan, löytyykö siellä merkkejä itämisestä.
Tutustutaan käpyihin ja männyn kukkaan.

Olipa pikkuinen oravanpoika, Olli Oravainen, jonka koti oli Mäntylässä. Ollilla oli pitkät korvat ja pörröinen häntä, jolla oli hyvä ohjata hyppyjä. Ja hypellä oravanpoika halusi, ja loikkia puusta puuhun. Melkein yhtä hauskaa oli kiivetä ylös alas puiden runkoja yhdessä ystävien kanssa. Kun Olli eräänä aamuna heräsi lämpöisessä kotipesässään, hän katsoi ulos oviaukosta nähdäkseen millainen sää odotti. Hän hieraisi silmiään toisenkin kerran.

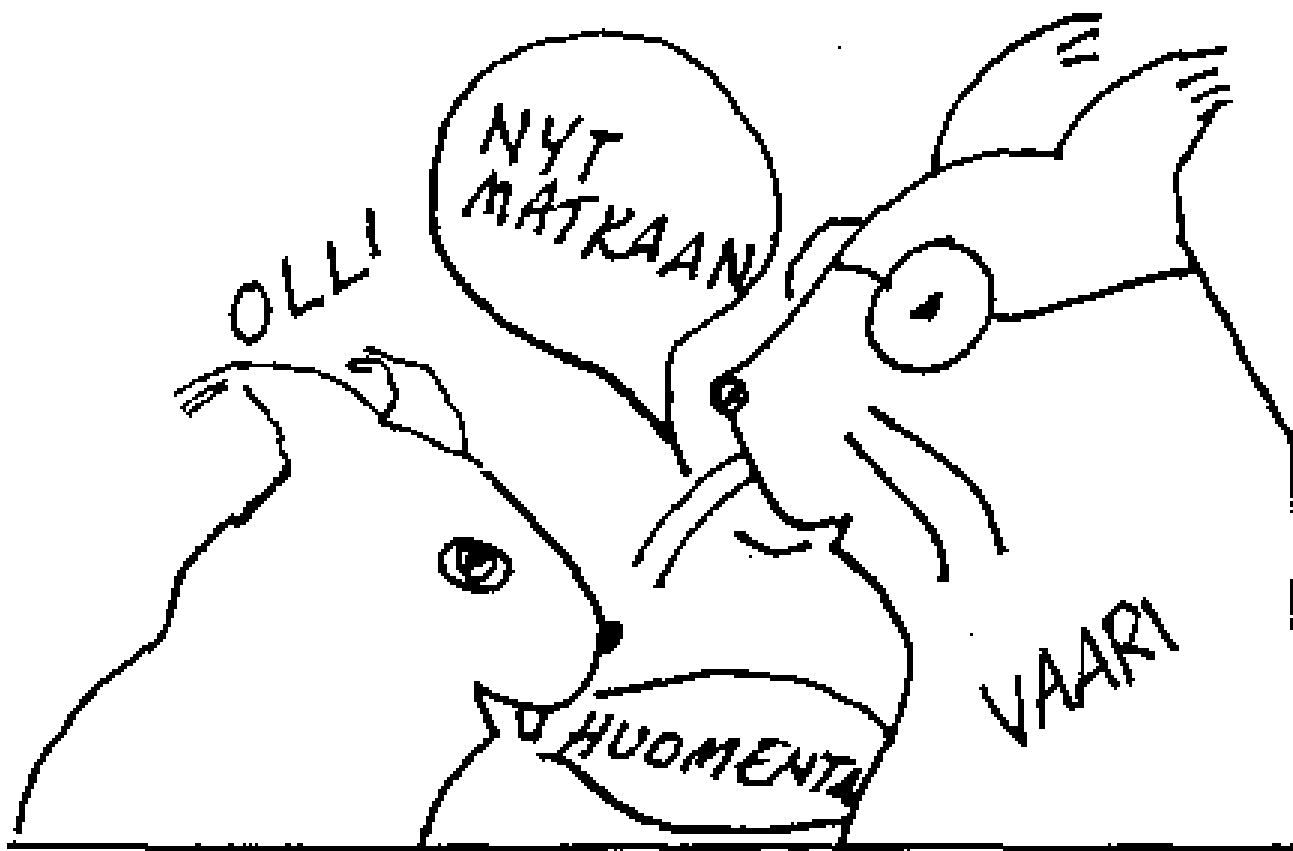
- Ohhoh, hämmästyti Olli.
- Kotipiha näyttää erilaiselta kuin eilen. Nyt minä en ymmärrä mitään.

Hän söi nopeasti aamiaiseksi muutaman siemenen ja kipitti Vaari Oravaisen luokse, sillä Vaari, joka oli elänyt valtavan kauan, tiesi kaiken maailmasta ja Mäntylästä, ainakin melkein.

Kevätretki - Luonto herää

- Mikä nyt hätänä? kysyi Vaari, kun Olli tupsahti paikalle.
- Ei ole lunta! huohotti Olli. - Tuleeko nyt maailmanloppu?
- Lumi häviää joka vuosi, sanoi Vaari.
- Sinä synnyit vasta tänä keväänä, etkä siksi ole ehtinyt vielä nähdä kevään ihmettä. Kevään jälkeen tulee kesä ja sitten syksy ja talvi ja taas uusi kevät. Aina uudestaan ja uudestaan.
- Kevät, kesä, syksy, talvi, Olli luetteli. - Nyt minä muistan! Lähdetäänkö kevätretkelle, Vaari?
- Sehän sopii, sanoi Vaari ja hyppäsi ketterästi oksalle.
- Matkaan sitten!

Olli seurasi Vaaria ja Vaari seurasi Ollia oksalta toiselle. Sitten Vaari kipitti alas puun runkoa ja pysähtyi. Jossakin oksanhaarassa mukaan olivat tulleet myös Ollin ystävät Niku ja Naku.

- Kappas, sanoi Vaari ja osoitti sormellaan maahan.
- Tiedättekö mitä nämä ovat?

Kevätretki - Luonto herää

Olli kumartui nähdäkseen tarkemmin. - Tiedän! hän innostui. - Ne ovat heiniä!

Heiniä hän oli nähnyt törröttämässä lumen seassa.

- Heiniä, heiniä, hihkaisivat Niku ja Naku yhdestä suusta.
- Eivät ne ole heiniä, nauroi Vaari. Ne ovat männyn taimia.
- Männyn taimi? Olli kysyi.
- Mikä se on?
- Se on ihan pieni mänty, Vaari selitti.
- Te olette pieniä oravan lapsia ja taimi on männyn lapsi, ihan pieni mänty. Vuosi vuodelta se kasvaa ja lopulta siitä tulee oikea iso mänty. Hongaksi ja petäjäksi sitä sanotaan. Muiden puiden taimista tulee muita puita ja kukkien taimista tulee kukkia.

- Mutta mistä ne tähän ovat tulleet? ihmetteli Olli.

- Missä niiden äiti on? kysivät Niku ja Naku.

- Katsokaa ympärillenne, neuvoi Vaari.

- Nämä isot männyt ovat niiden äitejä ja isiä, mutta mäntyjen elämä on erilaista kuin meikäläisten. Männyn taimista niiden vanhempien ei tarvitse pitää huolta. Kun siemen on tullut hyvään maahan, se jatkaa itse omaa elämäänsä.

- Aika kummallista, sanoi Olli. - Kerro lisää.

- Kävythän te tiedätte, tokaisi Vaari.

Nikua ja Nakua nauratti.

- Tietysti tiedetään. Kävyt ovat ruokaa.

- Ihan oikein. Kävyt siemenet ovat meidän ruokaamme, mutta samanlaisista siemenistä nuo taimetkin ovat alkaneet kasvaa.

Olli pyöritteli mielteliäänä käpälissään kuivaa ruskeaa käpyä.

- Tuon kävyn suomut ovat auenneet, Vaari selitti. Se on vanha käpy ja siitä ovat siemenet jo lentäneet ja lähteneet itämään ja kasvamaan, mutta kyllä siemeniä riittää sekä suuhun että maahan.
- Minä haluaisin nyt nuoren kävyn, sanoi Olli vesi kielellä.
- Jos sitten kiivettäisiin vähän ylemmäs, sanoi Vaari.

Ja niin he kipittivät peräperää pitkin männyn punaruskeaa kaarnapintaa ylös lähelle latvaa, joka näytti ylettyvän taivaaseen saakka. No, kyllä Olli ja Niku ja Naku tiesivät, että ei se ihan taivaaseen ulottunut, olivathan he männyn latvassa käyneet. Niin korkealla he kuitenkin olivat, ettei isojen mäntyjen juurella kasvavia taimia enää näkynyt. Ja sen he huomasivat, että metsässä oli monia eri mittaisia mäntyjä. Pitkiä mäntyjä ja lyhyitä ja keskikokoisia.

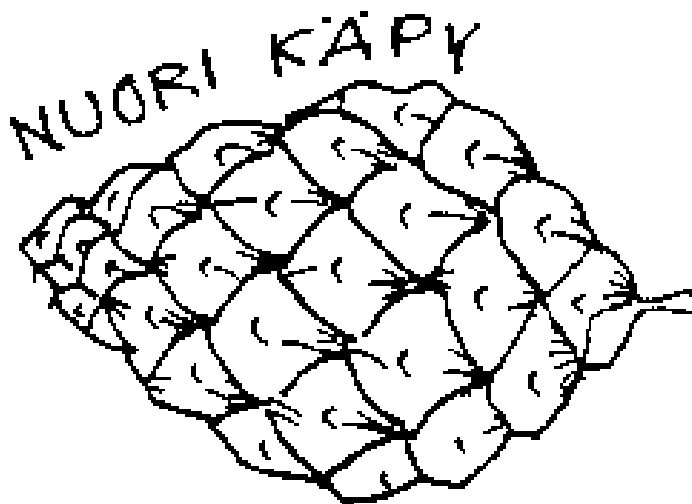

Kevätretki - Luonto herää

- No niin, sanoi Vaari.
- Oppitunti jatkuu.

Vaari näytti oravanpoikasille vihreää käpyä, joka oli pystyssä oksassa.

- Tämä on nuori käpy.
- Sitten Vaari näytti toista käpyä, joka oli ruskea ja riippui oksasta alaspäin.

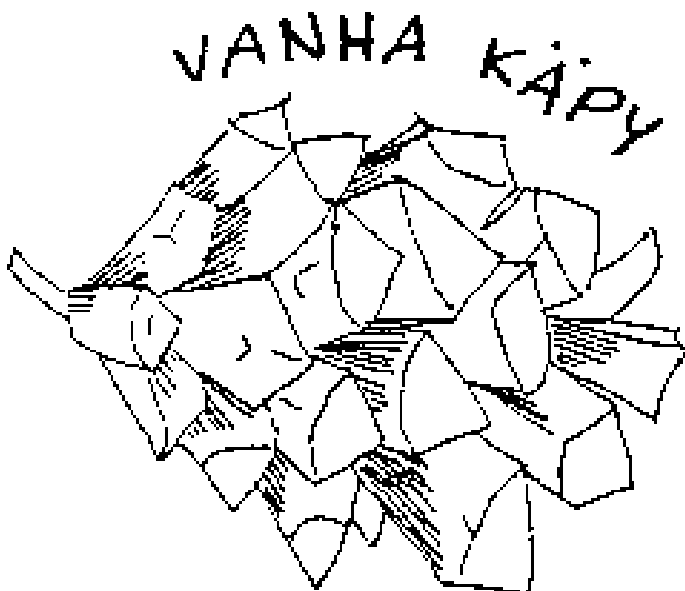
Ja tämä tässä on vanha käpy, josta siemenet ensi kesänä lähtevät tuulen vietäviksi.

- Siis jos me emme syö niitä, huokasivat Niku ja Naku ... ja Olli.

***

(Aivan pienille lapsille tämän tähtien välin voi jättää käsittelemättä.)

- Mutta mistä kävyt tulevat? kysyi Olli.
- Kukkasista! Vaari vastasi.

Olli etsi puusta kukkasia, mutta ei hän nähnyt.

- Ruusuja, vuokkoja, orvokkeja, he hihkaisivat.
- Niku ja Naku ja Olli nuuhkivat ympärilleen.

- Ei männynsä mitään vuokkoja eikä ruusuja kasva. Tässä oksan päässä on punaisia emikukkia ja tässä vahan matkan päässä on keltainen hedekukka, selitti Vaari. - Niitä ei heti kukiksi huomaakaan.

***

Kevätretki - Luonto herää

- Aika ihmeellistä, ihmetteli Olli. Niin pienestä siemenestä voi tulla näin iso puu.

- Eikö olekin, sanoi Vaari.

- Mutta siihen kuluu paljon aikaa. Muistaakseni minun vaarini kertoi, että hänen vaarinsa kertoi, että hänen vaarinvaarinsa kertoi, että mänty voi elää monta sataa vuotta vanhaksi.

- Montako sataa vuotta vanha sinä olet? kysyivät Niku ja Naku.

- Minä olen jo kuusi vuotta ja alan olla oravaksi jo aika vanha, huokasi Vaari.

Olli katsoi surullisena Vaaria, joka alkoi olla aika harmaa.

- Syödään jotakin, että jaksetaan, hän jatkoi.

- Otetaan muutama siemen talteen ja pannaan kukkaruukkuun kasvamaan, niin nähdään, miten pieni siemen muuttuu pieneksi puun aluksi, Vaari ehdotti. - Voipa olla, että jo parin viikon kuluttua mullasta nousee jotakin vihreää.

- Jännää, sanoivat Niku ja Naku.

- Nyt minä keksin, Olli hihkaisi. Haluan nähdä miten nopeasti mänty kasvaa. Käyn vielä tänään sitomassa kauniin nauhan mäntyyn, joka on yhtä pitkä kuin minä ja käyn välillä katsomassa miten se kasvaa. Minä kasvan kilpaa sen kanssa!

- Mekin kasvamme kilpaa, sanoivat Niku ja Naku ja mittailivat toisiaan.

- Hieno juttu, vastasi Vaari ja haukotteli.

- Ja minä menen menen nyt päiväunille. Minä en kasva enää.

Kesäretki - Kasvun aika

KESÄRETKI

Retki tehdään alkukesästä.
Silloin seurataan puun kasvua. Verrataan
lapsen ja puun pituutta ja ikää. Mänty voi kasvaa lähes
40 metriä korkeaksi. Kuinka korkean männyn te löydätte?

Aurinko paistoi niin, että häikäisi.

- Nyt on sopiva retkipäivä, Olli Oravainen päätteli ja lähti etsimään Vaari Oravaista. On hyvä ottaa Vaari mukaan retkelle, sillä hän tietää paljon asioita. Vaari sanoo joskus Ollia oppipojaksi, ja Olli haluaakin aina oppia uusia asioita.

Vaari oli juuri syömässä aamusiemeniä herkullisesta männynkävystä. Kun hän oli saanut vatsansa täyteen, hän lähti mielellään Ollin seuraksi.

- Liikunta tekee hyvää, Vaari sanoi, - kun liikkuu, ei jäykisty. Ja mihinkä tänään mennään?

- Muistatko sinä vielä niitä heinän näköisiä männyn taimia? Olli kysyi.

- Niiden lähellä on se minun mittaiseni mänty, johon kevättalvella sidoin tuntomeriksi kauniin nauhan. Mennään katsomaan miten se jaksaa.

Ja niin Olli ja Vaari kipittivät peräkanaa alas männyn lämmintä kaarnapintaa. Se tuoksui jännittävälle. Olli pysähtyi nuuhkimaan.

- Mikä täällä tuoksuu? Olli kysyi.
- Kesä, vastasi Vaari ja sitten hänkin pysähtyi nuuhkimaan.
- Ja pihka, hän jatkoi sitten.
- Mitä se pihka on? Olli kysyi.
- Kun puun pintaan tulee haava, sen sisältä alkaa valua tahmeaa nestettä, joka kovettuu vähitellen ja tekee haavan päälle suojakerroksen. Silloin kaiken maailman pöpöt eivät pääse tunkeutumaan puuhun, Vaari selitti. - Olethan sinä kuullut, että ihmiset panevat haavan päälle laastaria? Pihka on havupuun omaa laastaria.

Olli etsi pihkaisen kohdan ja kosketti sitä käpälällään.

- Oho! Minähän jään tähän kiinni, Olli nauroi.

- Olli on pihkassa, Olli on pihkassa, nauroivat Niku ja Naku, jotka jossakin oksanmutkassa olivat liittyneet joukkoon.
- En enää, sanoi Olli ja hyppäsi maahan. Vaari ja Niku ja Naku hyppäsivät perässä ja juoksivat vähän matkan päähän, missä kesätuuli heilutteli pienen männyntaimen rungossa kaunista nauhaa.

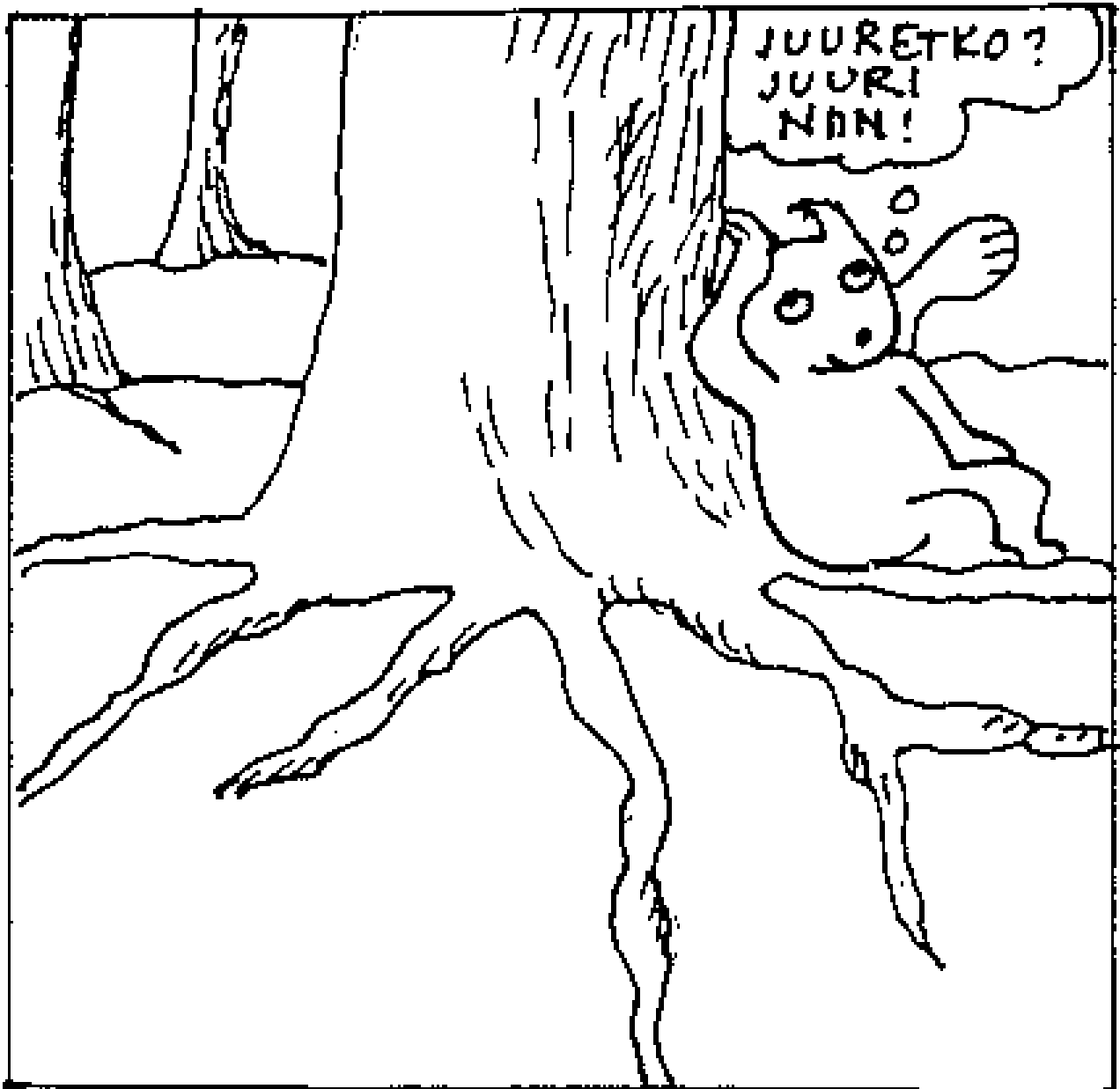
- Minun mäntyni! Olli hikkaisi. - Mittaa olemmeko me yhtä pitkiä! Vaari mittaili silmät sirrillään männyntainta ja Ollia.
- Yhtä pitkiä olette, mutta sinä olet paksumpi kuin männyn runko. Te kasvatte vielä molemmat.
- Mekin kasvamme, sanoivat Niku ja Naku varpaillaan seisten.

Olli katsoi ylöspäin. Ympärillä oli suuria mäntyjä, jotka näyttivät kasvavan taivaaseen saakka. - Minusta ei tule koskaan noin pitkää, hän huokasi.

- Ei tulekaan, sanoi Vaari. - Mänty kasvaa satoja vuosia. Kun on niin paljon aikaa kasvaa, kasvaa isoksi.

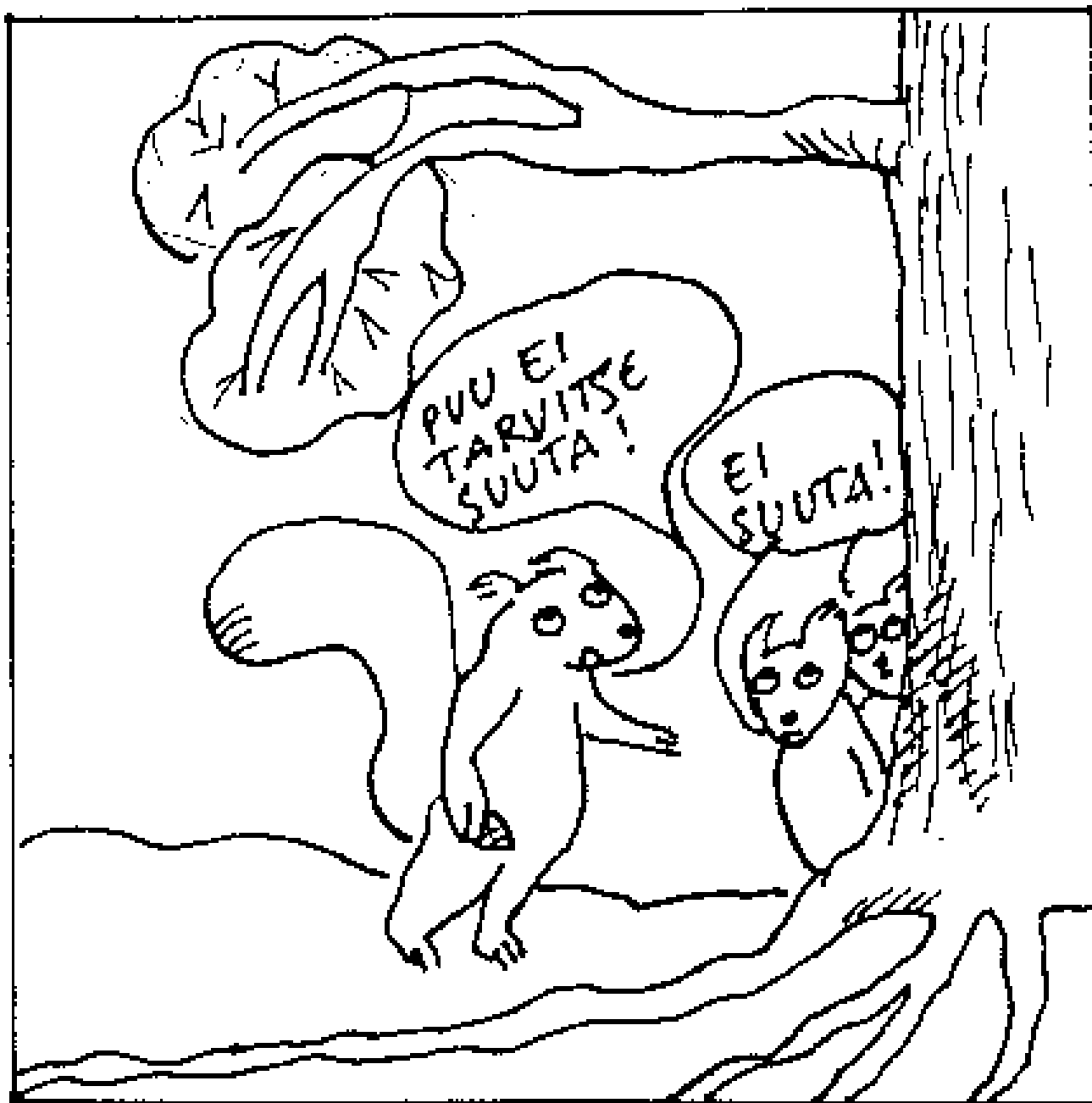
Sitten Nikun ja Nakun suut loksahivat auki.

- Miten mänty voi kasvaa, kun sillä ei ole suuta eikä se voi syödä? Äiti sanoo, että meidän pitää syödä, että kasvaisimme. Nyt me emme ymmärrä.

Vaari vinkkasi ja vei oravanpoikaset suuren männyn juurelle.

- Huomaatteko nuo luikerot lonkerot, jotka kiertelevät maassa männyn ympärillä? Ne ovat sen juuret. Niillä se pysyy pystyssä ja niillä se imee maasta ravintoa itselleen. Sillä tavalla kasvit ottavat ruokaa, ei siihen suuta tarvita. Tässä puun lähellä juuret ovat maan pinnalla, mutta sitten ne painuvat maan uumeniin. Kasvit tarvitsevat kasvaakseen myös ilmaa, valoa ja vettä, ihan niin kuin mekin.

- Tämä mänty on varmasti jo aika vanha, Olli tuumi.

Hän oli saanut käsivartensa ihan hyvin oman mäntynsä rungon ympärille, mutta tämän männyn ympärille olisi tarvittu monta oravaa käsi kädessä piiriin. Ei auttanut, vaikka Niku ja Naku tulivat avuksi.

- Koko suku tähän tarvittaisiin, Olli tokaisi.

- Ensi kerralla otetaan mittanauha mukaan, niin tiedetään miten paksu tämä on, sanoi Vaari. Hän istuutui kannon nokkaan lepuuttamaan jalkojaan ja seurasi Ollin tuumailuja.

- Tulkaa tänne, Vaari huikkasi, ja Olli hyppäsi kannolle. Niku ja Naku vain nakersivat käpyjä, että kasvaisivat nopeasti.

Olli meni seisomaan keskelle kantoa ja alkoi pyöriä ympäri.

- Nyt minua jo pyörryttää, hän kikatti. - Tiedätkö sinä miksi minä tein näin?
- Sinua huvitti pyöriä! Vaari vastasi.
- Tietysti huvitti, mutta minä halusin katsoa noita renkaita, joita tässä on. Mitä ne ovat?

- Niistä voi laskea kuinka vanha puu on. Niitä sanotaan vuosirenkaiksi: jokainen rengas näyttää kuinka paljon puu on kasvanut paksuutta yhden vuoden aikana. Vanhassa puussa on paljon renkaita, nuoressa puussa vähemmän. Niitä pääsee laskemaan vasta sitten, kun puu on kaadettu.

Olli alkoi laskea vuosirenkaita.

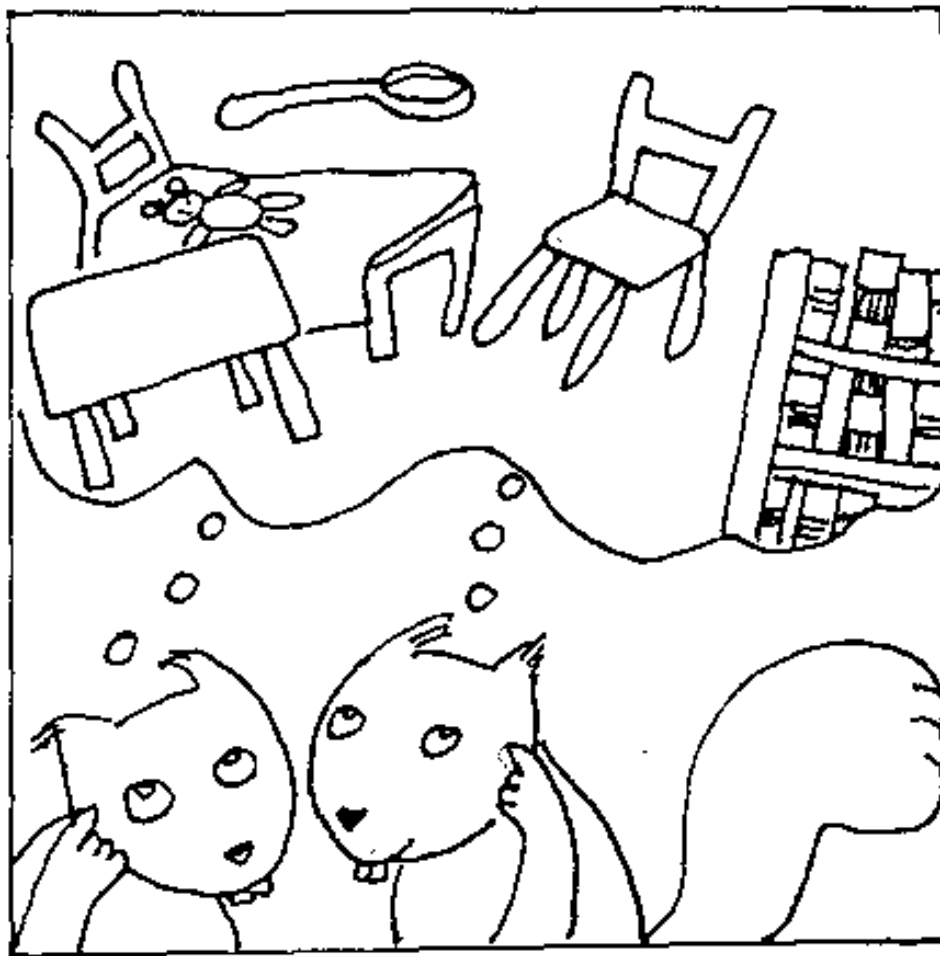
- Yy, kaa, koo, nee, viis, kuus

Sitten hän huokasi. - Minä en osaa enempää.

- Ainakin sata, sanoi Vaari, - noin silmämääräisesti.

- Mutta miksi tämä puu on kaadettu? Olli kysyi.

- Joku on tarvinnut sitä, sanoi Vaari. - Ehkä siitä on tehty huonekaluja tai sitä on tarvittu talon rakentamiseen. Mänty sopii hyvin sellaisiin asioihin. Mutta eiköhän meidän ole aika lähteä kotiin.

- Saammeko me tulla sinun luoksesi, kysyivät Olli ja Niku ja Naku, ja se sopi Vaarille.
- Painakaa puuta, kehotti Vaari ja tarjosi pähkinöitä.

Niku ja Naku hihittivät ja katsoivat ulos ikkunasta.

- Puuta näkyvissä, he huusivat.

Mutta Olli oli ihmeissään. - Mitä sinä puun painamisella tarkoitat?

- Tuo on vanha sanantapa. Se tarkoittaa, että istu tuolille, naurahti Vaari.

- Tuoli on puuta, Olli hihkasi ja katseli ympäri pesää. Pöytä on puuta. Ja sänky ja kirjahylly, ja värikynät ! Kiitos kun lähdit retkelle ja kiitos pähkinöistä, sanoi Olli ja kumarsi niin, että pää melkein kolahti puiseen lattiaan.

- Nyt minä menen kotiin ja katson mitä puusta tehtyä meillä on.
- Sinun pääsi ei ainakaan ole puuta, huusi Vaari ja heilutti hyvästiksi.

Niku ja Nakukin vilkuttivat ennen kuin menivät omaan kotiinsa. He aikoivat koputtaa kotona puuta ja kuunnella millaisia ääniä puusta lähtee.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

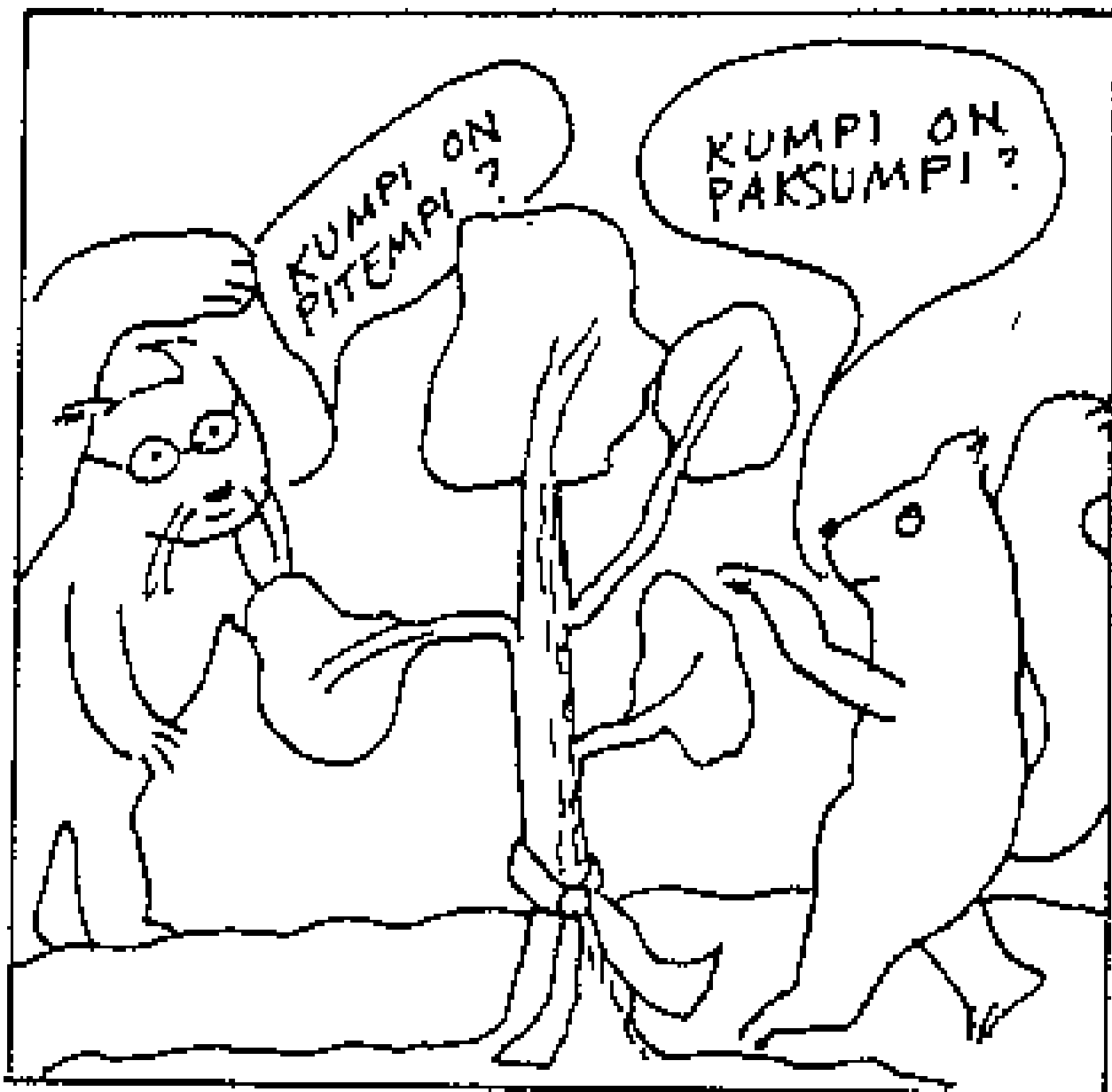

SYYSRETKI

Syysretken aikana kerätään männyn juurelta kaikkea askarteluun sopivaa. Mietitään, mitkä eläimet lähtevät talveksi muuttomatkalle, mitkä jäävät ja jätetään hyvästit muuttolinnuille. Kerätään oravalle talvivarastoa ja etsitään sen omia kätköjä.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

- Nyt on sitten syksy, sanoi Vaari Oravainen Olli Oravaiselle. - Meidän on aika kerätä talvivarastoja. On sitten syötävää, kun lumi peittää maan.

He olivat äsken mitanneet Ollin männyn, johon hän oli ripustanut kauniin nauhan tuntomeriksi. Vaari oli ollut mittamiehenä, mutta kyllä Olli itsekin oli nähnyt, että puu oli kesän aikana kasvanut ja oli jo pikkuisen Ollia pitempi. Olli oli sentään vielä vähän paksumpi.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

- Mitenkä varastoja kerätään? kysyivät Niku ja Naku, jotka olivat tupsahaneet paikalle jostakin oksanhaarasta ja hieraisivat nyt ohimoitaan hämillisinä. - Me emme ole vielä kertaakaan olleet mukana talvivarastoretkellä.

- Katsokaas tässä, Vaari selitti. - Männystä on pudonnut käpyjä. Niitä me keräämme. Ja tietysti myös kuusen käpyjä. Ja tammenterhoja, niitä on tuolla vahan lähempänä kylää.

- Nämä pörröiset kävyt ovat ihania, sanoivat Niku ja Naku ja keräsivät maasta käpyjä, joiden suomut olivat auenneet.

- Ne ovat kyllä kauniita, sanoi Vaari, - mutta ei niistä ole meille talven varaksi. Niistä ovat siemenet jo lentäneet pois. Siemenistä alkaa kasvaa uusia mäntyjä.

Nikua ja Nakua hävetti.

- Tiedämme me! he sanoivat. - Keräsimme huviksemme.

- Minä vien niitä kotiin ja maalaan ne kauniin värisiksi ja ripustan jouluna langalla joulukuuseen! Olli sanoi. Hän oli nähnyt vanhoissa Mäntylän Sanomissa joulukuusen kuvia.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

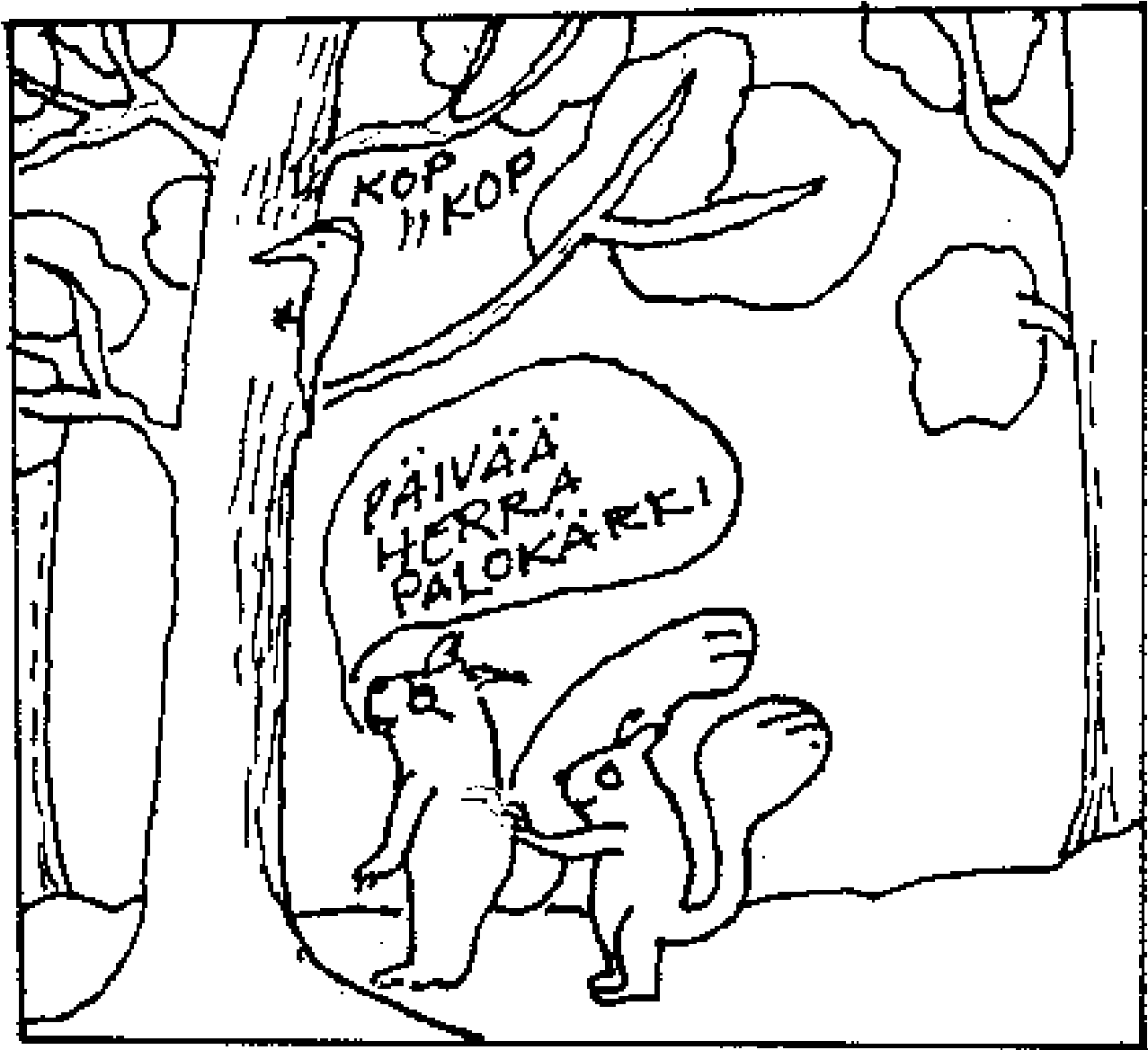
- Se onkin hyvä ajatus, sanoi Vaari. - Mutta otetaan ne myöhemmin ja kätketään tänne juuren koloon nuoria käpyjä. Katsokaa, näiden suomut ovat kiinni ja suomujen alla on siemeniä.

- Mutta mitenkä me muistamme, missä kolossa kävyt ovat? Niku ja Naku kysyivät.

- Tehdään monta varastoa, Vaari ehdotti, - aina me sitten jonkun löydämme, kun kuljemme kololta kololle.

Vaari ja Olli ja Niku ja Naku juoksisivat vikkelaesti sinne tänne ja tekivät varastoja, ja työ kävi kuin leikki. Ylhäältä männystä kuului pärisevä ääni.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

- Kas, herra Palokärki, sanoi Vaari. - On ruokailemassa.
- Hänen syömisestään lähtee kova ääni, Olli ihmetteli.
- Me syömme hiljaisemmin.
- Palokärki hakkaa nokallaan lahon männyn kylkeen reikää ja nappaa sitten jonkun herkullisen otuksen ruoakseen, Vaari selitti.
- Asuuko männyn sisällä otuksia? ihmettelivät Niku ja Naku ja heitä värisytti.
- Ötököitä?

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

- Pienet eläimet, toukat ja kuoriaiset tekevät siellä retkiä omia polkujaan pitkin, Vaari selitti ja katseli etsien ympärilleen.
- Vaikka männyn vieraat ovat pieniä, ne ovat sille vahingollisia. Palokarkea voi pitää männyn ystävänä ja hyväntekijänä, kun se syö niitä pikkumönkiäisiä.
- Katsokaa, tuolla on kaatunut mänty, Vaari sanoi sitten ja vei oravanpoikaset katsomaan maassa makaavaa vanhaa mäntyä.

Vaari irrotti kaarnaa kaatuneen männyn rungosta, ja silloin he näkivät, että puun pinta oli täynnä pieniä vakoja ja uurteita, ötököiden teitä.

- Voinko minä kurkistaa oman mäntyni kaarnan alle? kysyi Olli.
- Annetaan sen olla, se on niin pieni vielä eikä sen kyljessä ole edes kunnan kaarnaa - sen kuori on ihan ohut. Kuori suojaa sinun puutasi. Elävää puuta ei saa vahingoittaa, ei isoa eikä pientä. Tästä kaatuneesta puusta voitte irrottaa kaarnaa, Vaari ehdotti. - Maahan pudonneita kaarnan paloja saatte myös kerätä.

- Mitä me niillä teemme? Ei niitä voi syödä, Niku ja Naku ihmettelivät.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

- Tehdään teille kaarnalaivat, Vaari sanoi . - Te voitte uittaa niitä ammeessa ja keväällä voitte viedä ne puroille uimaan. Kuperasta kaarnan palasta saa pikkunukelle kehdon, kun pehmustaa sen pumpulilla.

- Mummi on tehnyt meille männyn kävyistä porsaita ja kuusen kävyistä lehmii. Jos saadaan paljon kaarnaa, tehdään käpylehmille kaarnanavetta, innostuivat Niku ja Naku.

- Ihan niin, sanoi Vaari. - Ja kun poimitaan tästä vielä vähän puolukan ja mustikan varpuja, voidaan panna niitä kotona maljakkoon. Ja on täällä kauniita lehtiä ja heiniäkin. Täältä löytyy paljon kotiin vietävää, kun on silmä tarkkana.

- Voi varvuista tehdä satumetsänkin, Olli suunnitteli. - Minä taittelen oikein varovaisesti, että tulee siistejä varpuja eikä maahan jää rumia jälkiä.
- Minä taittelen oikein varovaisesti, että tulee siistejä varpuja eikä maahan jää rumia jälkiä.
  - Niin oikea metsän ystävä tekee aina, sanoi Vaari tyytyväisenä.
  - Pitää muistaa, että metsä ei ole vain meitä varten.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

Palokärki oli lopettanut ruokailunsa ja lensi Ollin ja Nikun ja Nakun ja Vaarin ohi syvemmälle metsään.

- Palokärki se viihtyy täällä metsässä kesät talvet niin kuin mekin, Vaari sanoi. - Kaikki eivät viihdy vaan muuttavat talveksi kauas etelään.
- Ketutko ja karhut ja jänikset? Niku ja Naku kysyivät.
- Ne jäävät myös tänne, mutta minä tarkoitin monia siivekkäitä ystäviämme, lintuja. Niitä sanotaankin muuttolinnuiksi. Vanha käki muutti jo ajat sitten. Minä ihmettelinkin, kun sitä ei ole näkynyt, sanoi Olli helpottuneena. - Minä vähän pelkään käkeä, kun sen ilme on niin äkeä.
- Talitiainen sentään jää, ja metso ja teeri, tilhet ja punatulkut, Vaari laskeskeli - jokunen varis, harakka... Mutta hiljaisemmaksi tämä metsä muuttuu talven tulleen, niin se on, väki vähenee, jotkut menevät talviunille.

Syysretki - Mitä metsän eläimille kuuluu?

- Me emme mene talviunille, sanoi Olli.
- Meidän pitää käydä joka päivä ruokavarastoilla. Eikä mäntykään mene talviunille, eikä minnekään, seisoo vain tässä juurillaan. Ja me juoksemme ylös ja alas sen runkoa.

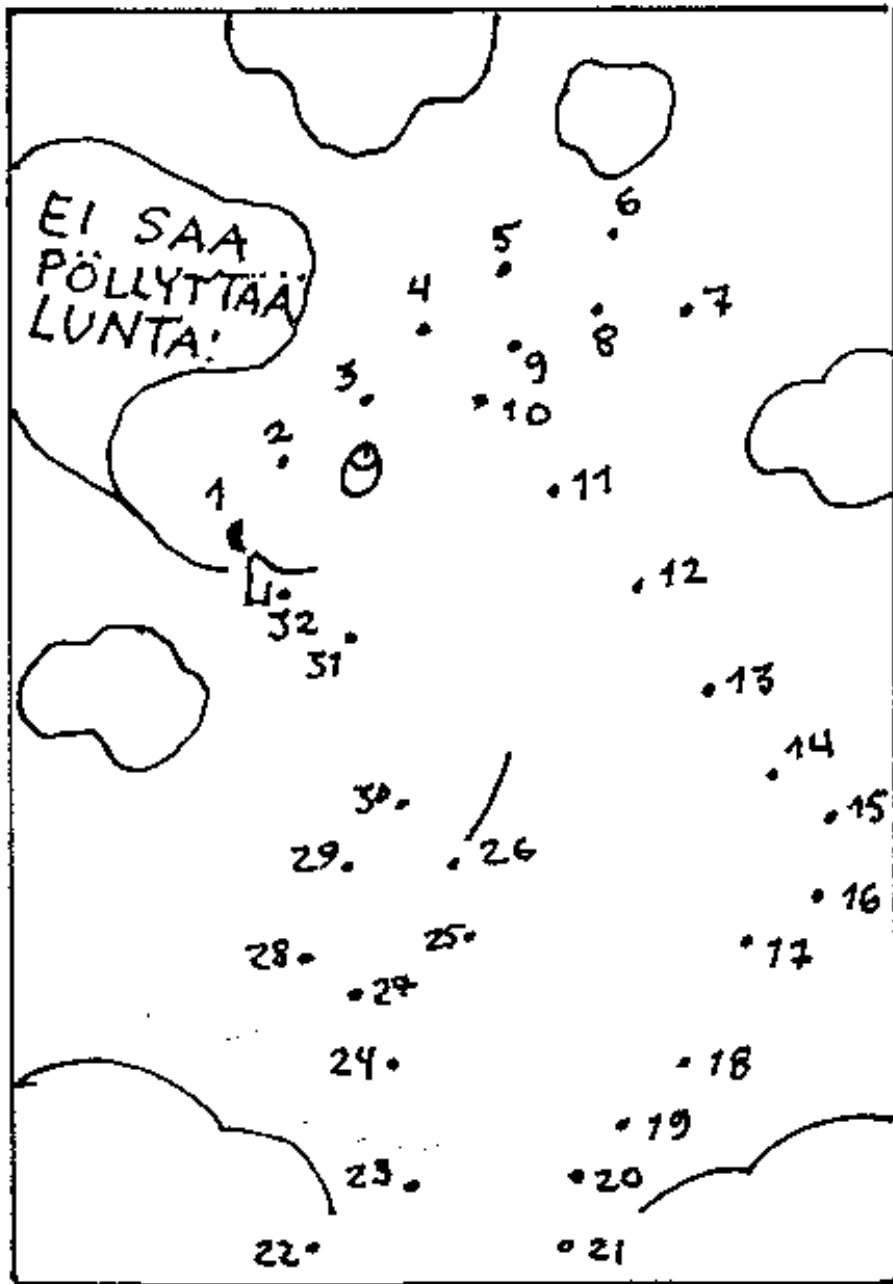
Ja nyt me juoksemme ylös, sanoi Vaari.

- Meillä on paljon vietävää mukamme.
- Niku ja Naku, tulkaa meille. Aletaan heti maalata käpyjä! innostui Olli.
- Niitä voi ripustaa pesään, vaikka ei vielä olekaan joulu. Ne heiluvat hauskesti nauhoissa, kun niiden ohi kulkee.
- Se onkin oiva keksintö, sydänpäpyseni, Vaari sanoi hyvästiksi, mutta Olli jäi miettimään mitä ihmettä se sydänpäpynen tarkoitti.

TALVIRETKI

Talvella seurataan jälkiä männyn lähettyvillä
ja mietitään kuka on käynyt kylässä.
Mänty on ikivihreä puu: selvitetään
havupuun ja lehtipuun eroja. Talven värit.

Olli Oravainen ja hänen ystävänsä Niku ja Naku hyppelivät männyn oksalla, ja valkoinen lumi pölysi heidän ympärillään, ja välillä pikkuinen lumipilvi leijaili maahan saakka.

- Ei saa pölyttää, huusi rouva Jänis, joka loikki männyn juurella asioiden. - Menee lunta silmiin.
- Minä luulin, että hän oli huolissaan turkistaan, nauroi Olli. Hänestä kaikki lumipuuhat olivat pelkästään hauskoja.
- Mennään maahan, niin ei tiputeta lunta kenenkään niskaan eikä kenenkään sitten tarvitse sanoa siitä meille mitään, sanoivat Niku ja Naku yhdestä suusta.

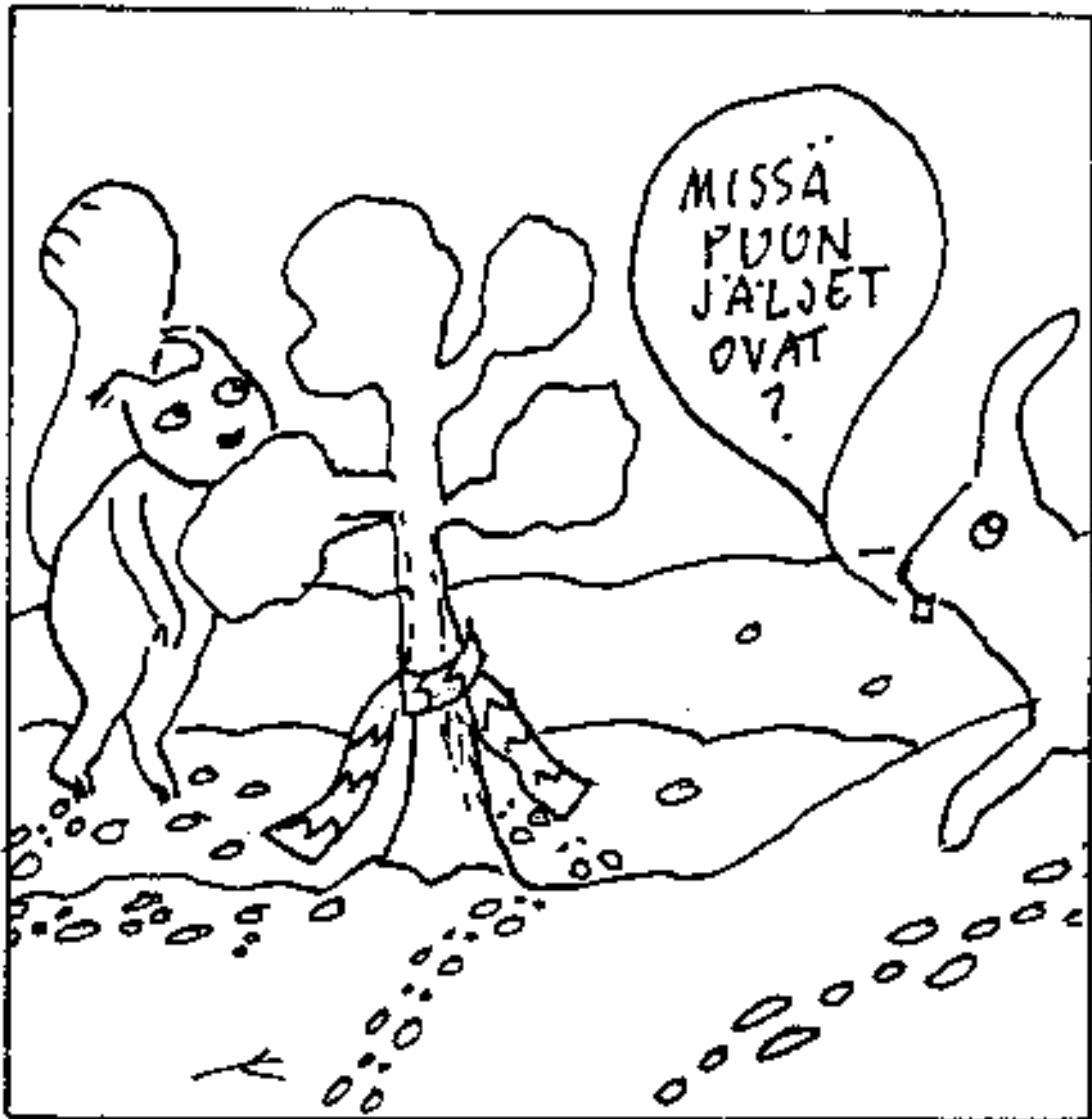
Vaari Oravainen olikin juuri männyn juurella ja hänen ympärillään vasta pöllösykin. Hän etsi kuumeisesti talvivarastoaan, edes yhtä niistä, sillä hänen teki kovasti mieli syödä kävyn siemeniä.

- Minä en millään muista, mihin varastoni tein, Vaari sanoi päätään puistellen. - Joka juuren kolossa niitä on, sanoi Olli ja näytti Vaarille yhden varaston.

- Täällä on paljon ruskeita roskia, sanoivat Niku ja Naku.
 - Tietysti täällä on paljon roskia, sanoi Vaari, - niitä syntyy, kun syö sellaista ruokaa kuin me syömme. Siis tässä tapauksessa...

... käpyjä! huusivat Niku ja Naku. - Kyllä me ne roskat tunsimme, kunhan sanoimme vain! Ne ovat kävyn suomuja ja kävyn rankoja ja kaikkea sellaista mitä siementen ympäriltä karisee.

- Ja tiedättekö, nämä kävyn roskat eivät ole mitään turhaa tavaraa, selitti Vaari. - Talvella ne näkyvät hangella, mutta kesällä niitä ei juuri huomaa, kun ne ovat maan värisiä. Kaiken lisäksi ne aikaa myöten muuttuvatkin maaksi ja mullaksi, jossa kasvien on hyvä kasvaa.

- Kesällä meidän jälkemme eivät näy maassa, Olli sanoi. - Nyt joka paikassa on jälkiä.
- Meillä on aika pienet jäljet, sanoivat Niku ja Naku. - Mutta meistä jää paljon jälkiä, kun me juoksentelemme niin paljon. Ja tuossa on kävellyt joku lintu, koska sillä on vähemmän varpaita kuin meillä ja yksi varvas on taaksepäin.
- Tässä oli äsken se vanha herra Varis, joka ei viitsinyt tänä vuonna muuttaa etelään, kertoi Vaari.
- Tuossa on sen äskeisen rouva Jäniksen jäljet, huomasi Olli.
- Aika hauska tapa juosta. Mutta hän on muutenkin erikoinen. Hänellä on kesällä ruskea turkki ja talvella valkoinen.
- Hän haluaa, ettei häntä huomaa helposti, sillä hän on aika arka. Sama se on vähän meilläkin, Vaari jatkoi. - Me olemme kesällä ruskeampia kuin talvella. Katsokaa nyt itseänne: teidänkin talviturkinne on hieman harmaa, vaikka olettekin vielä nuoria.

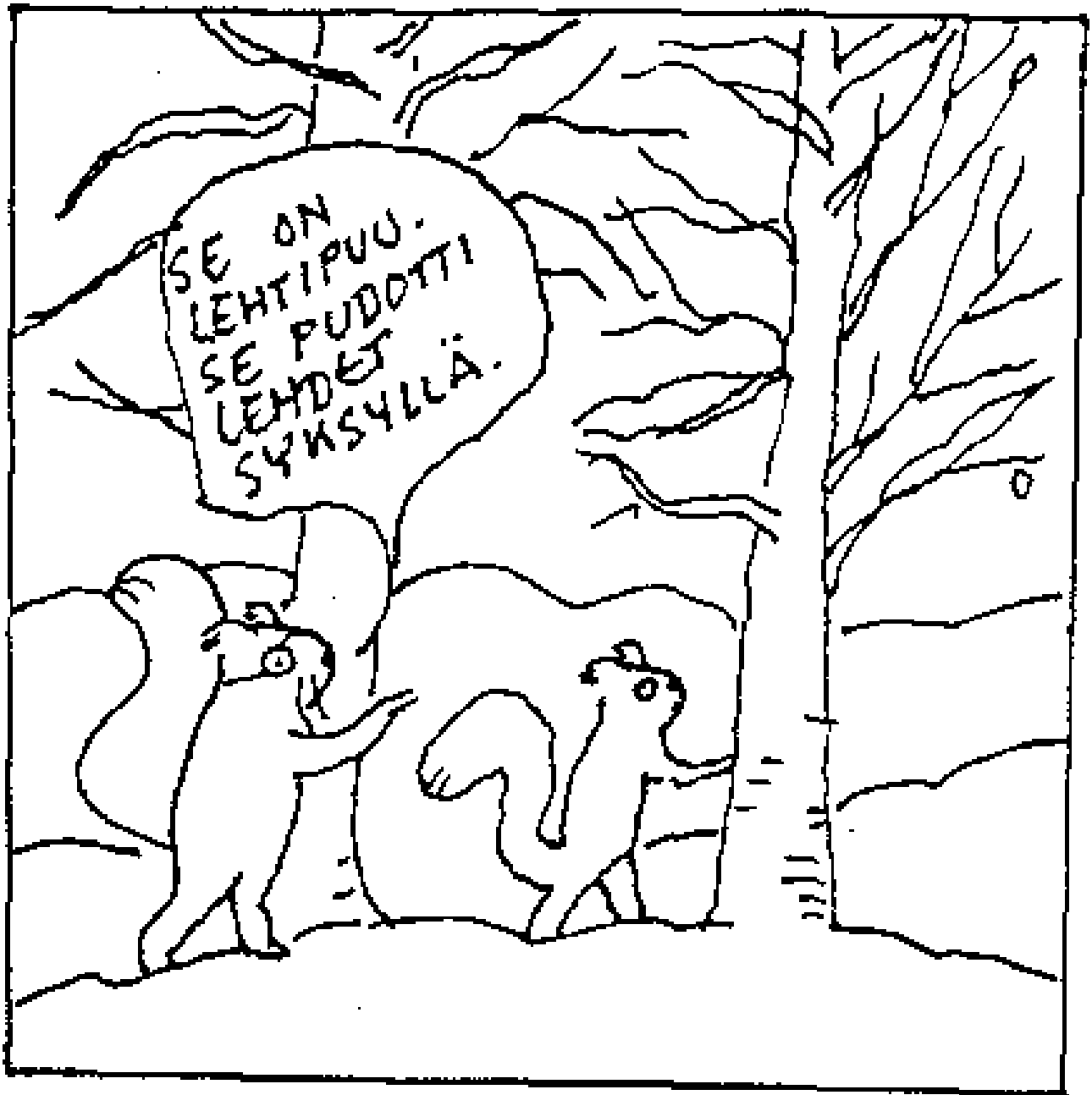

- Mutta oletteko huomanneet, minkälaiset jäljet männyn liikkumisesta jää? kysyi Vaari sitten pilke silmäkulmassa.

- Ei mänty liiku, sanoi Olli. - Sillä ei ole jalkoja eikä käpäliä vaan se on maassa kiinni juurillaan.

- Mänty liikkuu yläpäästä, latvasta. Kun tuulee, latva huojuu ja oksat keinuvat. Talven tuulilla oksilta putoaa joskus paljon lunta ja silloin puun juurelle syntyy iso kinos, Vaari selitti. - Joskus on sellaisia talvia, että on paljon raskasta lunta, ja silloin puulta voi katketa oksia.

Olli juoksi oman mäntynsä luokse. Hän olisi tuntenut sen jo ilman rungossa heiluvaa nauhaakin. Hyvin hellästi hän pudisti lumet sen oksilta, ihan latvasta saakka. Hän ylettyi siihen, koska hän oli vain vähän lyhyempi kuin mänty.

- Ihmeellistä, henkäisivät Niku ja Naku. - Ollin puu on vihreä. Tuossa toisessa puussa ei ole muuta kuin oksat ja oksilla on lunta.

- Se paljas puu on lehtipuu, Vaari selitti. - Lehtipuu pudottaa syksyllä lehtensä, ja keväällä siihen taas kasvaa uudet lehdet. Niin käy joka ikinen vuosi.

- Mänty onkin havupuu, sanoi Olli. - Havupuu on... sen enempää hän ei sitten osannutkaan kertoa ja hän katsoi Vaariin.
- Havupuu on ikivihreä puu. Sen lehtiä sanotaan neulasiksi, ja ne pysyvät paikoillaan talvenkin yli eivätkä ne muuta väriään, Vaari selitti. - Kuusikin on ikivihreä havupuu, ja kataja myös, hän lisäsi. Heidän kotimetsässään kasvoi monenlaisia puita.

Silloin Vaariin osui Nikun tai Nakun heittämä lumipallo.

- Ei toisia päin saa heittää, sanoi Vaari. - Ajatelkaa nyt, jos pallon sisällä on kivi tai neulanen. Jos se osuu silmään, voi sattua pahasti. Palloja heitetään sinne, missä ei ole mitään liikkuvaa.

- Anteeksi, se oli vahinko, sanoivat Niku ja Naku häpeissään. - Mikä tuosta tulee? Lumiorava? Lumikarhu? Lumikettu? Lumipesä? Lumijänis? Lumijättiläinen? Jättiläisen lumipallo?

He näkivät, että Vaari teki pienen lumipallon ja alkoi pyörittää sitä maassa, ja se kasvoi ja kasvoi ja oli pian Vaarin itsensä kokoinen. Ainakin melkein.

- Minä tein jo lumienkelin, hihkui Olli, joka oli selällään lumessa ja heilutti etu- ja takakäpäliään ja häntäänsä edestakaisin.

- Tehdään tuohon männyn juurelle liukumäki, ehdotti Vaari.

Ja liukumäki tehtiin, juuri oraville sopivan korkuinen. Aika kului rattoisasti, ja kun käpyvarasto oli vieressä, ei edes nälkä ajanut kotiin.

Vasta kun hämärä alkoi laskeutua, Olli ja Niku ja Naku ja Vaari maltoivat lopettaa.

- Huomaatteko, sanoi Vaari, kun he kipittivät ylös männyn turvallista runkoa, - kun tulee pimeä, värit muuttuvat tummemmiksi.

- Metsä on illalla ihan eri näköinen kuin päivällä, sanoi Olli ja haukotteli.

- Iltametsä näyttää ihan sadun salaisuudelta. Siitä tulee varmasti kauniita unia.